

UGANKA

LOUIS ADAMIČ

I

Pred leti sem imel majhno knjigarno v Los Angelesu. Nekega večera, tik preden smo zaprli trgovino, se je ustavil pred vrati voz in vstopil je tujec. Drugih kupcev ni bilo; v trgovini je bilo le nekaj stalnih odjemalcev, in njih pozornost se je prav tako kot moja in mojega pomočnika takoj obrnila k došlecu. Ta se je ustavil sredi trgovine, se nekaj časa oziral in potem stopil k predalom, ki so bili označeni z besedo „Tehnika“, kakor da točno ve, kaj hoče in kje bo dobil.

Njegova postava je vzbujala pozornost: bil je dobrih šest čevljev visok, raven kakor steber in je tehtal kakih sto devetdeset funtov. Bil je krepke rasti s širokimi prsi in rameni, s silnimi rokami in nogami ter se je gibal s prožno lahkoto. Videti je bil kot da je koncem tridesetih let, čeprav sem pozneje zvedel, da jih ima blizu petdeset. Oblečen je bil, kakor da je pravkar stopil iz moške modne reklame — s palico, rokavicami, gamašami in vsem potrebnim.

Ni trajalo niti pol minute, da je izbral dve knjigi, eno o izdelovanju kotenine, drugo o zobozdravništvu v starih časih. Nato je stopil k predalu za časopise ter si izbral zabaven list. Dal mi je velik bankovec in počakal, da sem zavil knjige in izmenjal denar ter med tem potrkal s palico ob tla; potem je šel k vozu in se odpeljal.

Na mojo zahvalo in prošnjo, naj se še oglasi, je odvrnil: „Že dobro; bom.“ Njegov glas je bil poln in zvoneč, da mi je donel v ušesih še dolgo potem, ko je tujec odšel. Prišlo mi je na misel, da bi mogel prekričati vsakogar, ki sem ga kdaj slišal, če bi le hotel.

Tudi njegov obraz mi je ostal v spominu. Nikakor ni bil lep, pa tudi grd ni bil — velik, podolgovat obraz, gladko obrit in zelo moški. Na prvi pogled je bil videti v primeri s kakim filmskim šejkom precej brezizrazen, če si ga pa točneje pogledal, je kazal neko odločno harmonijo in krepak značaj.

Imel je izrazit, upognjen nos, široko, nekoliko navzgor obrnjeno brado in velika usta s trdnimi, srednje debelimi ustnicami. Pogled njegovih zelenkastomodrih oči je bil daljen in brezoseben, le kadar je govoril, ga je oživil izpačen, nenaraven humor. Široko čelo se je visoko dvigalo nad rahlim lokom temnih obrvi. Velika, nekoliko pokvečena uhlja sta pod krajcem klobuka štrlela od glave kot dve zlomljeni pahljači in glavno po njiu zaslugi je dobil njegov obraz grotesken in iz-

pačen izraz, posebno če je kdo, kot jaz pozneje, opazil, da se mu levi uhelj premika ob vsakem zlogu, ki ga izreče. Lasje so začeli ob sencah sivetiti.

Videti je bil kot osebnost, vzvišena nad slabo literaturo, in težko si je bilo razlagati, zakaj bi se tak človek zanimal za zgodovino zobozdravništva ali izdelovanje kotenine. Mislil sem si, da je nemara kupil knjigi, da bi ju komu za šalo podaril.

Kmalu potem, ko smo zjutraj odprli trgovino, se je ustavil pred njo taksi in vstopil je naš kupec od prejšnjega večera s knjigama in časopisom, ki jih je bil kupil, pod pazduho. Vprašal me je, ali bi mi jih mogel zopet prodati za, recimo, eno tretjino cene, ki jo je plačal zanje. Pristal sem in mu izročil denar. Rekel je „hvala!“ — in odšel.

Pet mesecev je prihajal vsak dan dvakrat, zjutraj in zvečer, razen ob nedeljah in praznikih, ko je bila trgovina zaprta. Kupoval je le praktične priročnike, učne knjige in tehnične razprave, katerih smo imeli preko tisoč na predalih in še več v kletih: knjige o zobozdravstvu, kotenini, strojih, gozdarstvu, zmrzovanju, izsuševanju močvirij, namakanju, o kamenih in rudninah, kako se love biseri, o rastlinstvu in živalstvu v Sierrah, o gojenju alfalfe in o kačah v Mojave-u. Nekoč je kupil nekaj starih učbenikov za korespondenco, ne vem več, o katerih predmetih; in če nam je zmanjkalo časopisov z detektivskimi povestmi, je navadno vzel kak cowboyski roman ali povest o strahovih ali potopis; vse to je obdržal čez noč in zjutraj vrnil.

Vsi smo ugibali o njem. Zlepili smo par vogalov v knjigah in časopisih, ki jih je izbral, in zjutraj jih je vračal ločene, kar je menda dokazovalo, da jih je bral ali vsaj pregledal. Videti je bilo, da je bogat; vedno je nosil s seboj zvitek visokih bankovcev in od časa do časa je imel popolnoma novo obleko.

Imeli smo le en ključ k tej tajni — da je kúpoval in menda čital le manj vredne časopise in suhoparne tehnične knjige — a najsi je bilo to značilno, ni nobenemu izmed nas uspelo, da bi na tej podlagi sestavil kako pametno teorijo. Eden mojih nastavljenecv ga je smatral kratkotalo za premetenega sleparja, drugi ga je imenoval „Uganko“. Spodbujali smo drug drugega, da bi kdo poskusil začeti razgovor z njim. A bili smo preveč plašni, mogoče bi moral reči, da nam je zbujal preveč spoštovanja, da bi si upali napraviti opazko ali kaj vprašati, kar ni spadalo k poslu. Tudi se mi je zdelo, da bi nemara prenehal s svojimi obiski v naši trgovini, če bi poskusili priti v osebne stike z njim. In ker

ga je vedno pred vrati čakal taksi, se je zmerom zdelo, da se mu zelo mudi. Časih je bila zvečer kaka ženska v taksiju, očitno boljše vrste demimondka — vsakokrat druga.

Sčasoma so se naši kupci začeli udeleževati naših ugibanj o tujcu. Nekateri so prihajali redno vsak večer, le da bi ga videli. Časih je bila trgovina natlačena kot ob razprodaji. Sčasoma me je to spravljal celo v zadrego. Pozorno so si ga ogledovali in dasi se on ni brigal zanje, sem vedel, da se zaveda njihovega zanimanja zase. Časih je po dovršeni kupčiji še postal trenutek, dva — se oziral in potrkal s palico ob tla, kakor da se skuša nečesa spomniti, in se spakoval, kot da ne ve za ljudi okoli sebe; vsi smo čakali, kaj bo; tedaj pa se je nenadno na svoj elegantni način priklonil meni ali tistemu, ki je pač bil za mizo, in odšel.

II

Eden naših kupcev je bil čokat, majhen žid s smešno, jajčasto glavo, resnim, dobrodušnim obrazom, velikimi mehкими očmi, izbočenim trebuhom in velikimi ploščatimi nogami, ki jih je pri hoji obračal navzven kakor stara krava. Pisal se je gospod Blumberg in je bil lastnik trgovine s kovčegi in usnjenimi izdelki nekaj ulic stran od moje knjigarne. Kot večina židov v vseh življenjskih položajih je bil nenasitno vedeželjen in prihajal je sempatja ter kupoval knjige, ki smo jih priporočali. Časih se je tudi ustavil in govoril z menoj ali s kom izmed nastavljenecv.

Mesec dni potem, ko se je izredni tujec prvič pokazal, sem opazil, da prihaja Blumberg vsak večer okrog pol devete ure. Postavil se je v kot, kjer ga ni bilo videti, a je on mogel opazovati vsakogar, ki je vstopil v trgovino, in tam je čakal do tri četrt na deveto, ko je čudni tujec navadno prišel. Kmalu se je bolj zanimal za „Uganko“ nego kdorkoli drugi.

Nekega večera je čakal, da smo začeli zapirati in me potem vprašal, ali sem že večerjal. Ko sem rekel, da ne, me je povabil s seboj. „Rad bi govoril z vami o tem človeku,“ je dodal šepetaje. „Uganka“ je prišel, kupil svoje knjige in odšel pred par minutami.

„Kupuje namreč tudi pri meni,“ je začel Blumberg, ko sva sedela v bližnji kavarni. „Približno pred mesecem dni je prišel prvič v mojo trgovino, kupil lep kovčeg za obleko, mi dal svojo karto — imenuje se Chauncey Gordon — in mi naročil, naj ga oddam v njegovem stanovanju v ‚Marcu Polu‘, onem elegantnem novem stanovanjskem hotelu, ki so ga lani odprli. Med njegovim prihodom in odhodom so minule komaj tri minute. To je najkrajši čas, ki sem ga kdaj potreboval, da sem kaj prodal.

„Mož se mi je zdel nekoliko čuden, pa saj je polno čudnih ljudi v Los Angelesu. In če kdo kupi lep velik kovčeg, je povrhu zelo verjetno, da se odpravlja na potovanje. Zato sem čez nekaj dni nehal premišlje-
vati o njem.

„Nekega jutra pa se je približno ob istem času kot prvič znova prikazal in rekel, da mu je oni kovčeg, ki ga je bil kupil, nekoliko premajhen. Vprašal je, ali bi mi bilo neprijetno, da bi ga vzel nazaj za, recimo, eno tretjino prodajne cene. Njegova čudna vrnitev in miganje levega ušesa, ki sem ga pravkar opazil, sta me nekoliko zmešala in preden sem prav premislil, sem pristal. Rekel je še, da se vrne prihodnji dan ob četrtna enajst in si izbere večji kovčeg.

„Kovčeg, ki ga je moj sluga prinesel nazaj, je bil toliko kot nov. Prav rad bi ga bil vzel nazaj za polno ceno in premišljal sem, ali mu ne bi ponudil več, nego eno tretjino, a končno sem se odločil, da naj bo, kakor sam hoče.

„Prihodnji dan je prišel točno ob četrtna enajst. V dveh minutah je izbral nov kovčeg, plačal razliko, naročil, kje naj ga oddamo, in odšel.

„Še nikdar nisem imel takega kupca. Moja žena pravi, da nekaj z njim ni v redu, in mislim, da ima prav. Da na kratko povem — doslej je menjal kovčege šestkrat. Tisti, ki ga je pravkar kupil, je vedno ali premajhen ali prevelik, preširok ali preozek, ali mu ključavnice niso po godu. Odkupim mu ga spet za eno tretjino in drugo jutro kupi novega.

„Pri tem ne smete misliti, da ni zadovoljen z mojimi uslugami; ne, vedno je popolnoma stvaren, le časih se zdi, da ga zabava, da nikakor ne more najti ravno pravega kovčega. Nemara ste opazili ta čudni, spačeni humor v njegovem pogledu.

„Zadnje čase sva se bliže seznanila. Sam ne vem, zakaj me ta človek zanima bolj kot kdorkoli drugi. Po tretji menjavi kovčegov sem zbral toliko poguma, da sem začel pogovor z njim. Govorila sva o kovčegih. Več ve o njih kot jaz. Potem sem ga peljal v sobico, ki jo imam zadaj za trgovino in kjer imam nekaj svojih knjig. Če je v trgovini mir, sedim tam zadaj in čitam ali klepetam s kakim prijateljem ali trgovcem, če pride kdo mimo.

„Mislil sem, da se bo Gordon nemara zanimal za moje knjige in da bom mogoče na ta način kaj zvedel o njem in njegovih nazorih — a to je nemogoče. Nikoli ne pogleda mojih knjig. In ni ga mogoče spraviti v kak osebni razgovor, ali v pogovor o kaki splošni, abstraktni ideji ali o bodočnosti družbe ali o velikih moralnih in gospodarskih vprašanjih. Rad, celo zelo rad govori z menoj, ali izogiblje se vsemu, kar je

ali kar bi moglo postati intimno, abstraktno, mistično, nenavadno ali sporno. Govori o solidnih stvareh, o nespornih dejstvih.

„Včeraj sem omenil nekaj, kar sem čital o socialnih smernicah v Sovjetski Rusiji in takoj je mimogrede omenil majhen modelček stare jadrnice, ki stoji na vrhu moje knjižnice in potem je tri ure neprenehoma govoril o jadrnicah, medtem ko je moja žena stregla kupcem v trgovini.

„Zvečer sem v vaši knjigarni vzel knjigo o jadrnicah v roke in sem videl, da Gordon ve, kaj govori. Pozna trupe in jadra vseh ladij tja do Feničanov in rabi pravilne mornarske izraze za njihove razne dele. Razlagal mi je, kako so podnebne, trgovske in druge razmere vplivale na severne ladjedelce, da so gradili drugačne ladje kot Sredozemci. Mislim, da hodi okrog in pobira tako znanje ali pa čita o teh stvareh v knjigah, ki jih kupuje pri vas.

„In oni teden, ko sem ga spet nekaj vprašal, o čemer ni hotel govoriti, je nenadno opazil mojega kitajskega psa in začel dveurno predavanje o psih. Videti je, da pozna posebnosti vsake pasme in kako se ravna z bolnimi psi ter kako se rešijo bolh, uši in klopov.

„Zadnjih par dni sem hodil za njim, kadarkoli sem mogel oditi od posla, in porabil celo premoženje za taksije, a ničesar ne morem najti, kar bi razložilo njegovo čudno početje. Ima še celo vrsto drugih trgovin, v katerih je stalen odjemalec, na primer krojača v West Seventhu, brivca v Hopeu, galanterijsko trgovino v Wilshireu, blizu tam, kjer stanuje, različne tvrdke z avtomobili v Figueroi in druge, v katere hodi skoraj dnevno prav tako kot v vašo knjigarno ali mojo trgovino. Ves dan hodi od enega kraja do drugega, zapravlja denar in ubija čas.“

(Dalje prihodnjič.)

TOMAŽ CARLYLE

E. S P E K T O R S K I J

Minilo je petdeset let, odkar je umrl Carlyle, in sto let, kar so založniki odklonili njegov rokopis z naslovom Sartor Resartus. Oba ta dva datuma sta ostala neopažena. Vendar pa je bil Carlyle eden najznačilnejših mislecev XIX. stoletja, ne samo praeceptor Angliae, kakor ga imenuje profesor Edvard Engel, temveč po Tindalovi izjavi človek, ki se je posvetil človeštvu. Taine je imel svoje razloge, ko je zapisal: „Če vprašate Angleža, katere mislece ima Anglija, bo v prvi vrsti imenoval Carlylea.“ V resnici, Angleška je imela v XIX. stoletju tri filozofe:

da mu smehljaje pripelješ na svod
bele ovčice iz božjega hleva,
čaka na tvojo piščal, o Gospod,
da nam zapoje kot zvon, ki v vsemir
trka od srca do srca na dver:
Angelj — ne zver! — bodi človek človeku
v novem, mladostnem, vserádostnem veku.

VEČERNO SPROŠČENJE

I G O G R U D E N

Kot gnezdo lastavičje v sencah strehe
pripet je moj balkon.
Od vseh strani nemir: ah, brez utehe
večer zveni v zaton.
Večerni zvon za naše grehe moli:
za hip
obstal je utrip
srcá, svetá, vse zemlje naokoli —
na kraj gozdá, kjer v mrak molčé topoli,
je dahnil daljnji ščip.

V ubrani sèn srcá, nebá in zemlje
za vse, nas vse bo zvon iztrepetal,
nad svetom za vso noč drhté obstal:
od srca k srcu udarja zadnji val,
ko da na pot pozdrav v slovo si jemlje
drevo in bilka, človek in žival.

UGANKA

L O U I S A D A M I Č

III

Nekaj dni pozneje je prišel Blumberg ves razburjen v mojo trgovino. „Pravkar je vrnil kovčeg številka sedem!“ mi je javil, „in prinesel mi je lepo risbo kovčega za obleke, ki ga hoče posebej naročiti pri meni. Točno so vrisane najbolj podrobne stvarce v sestavu: velikost zakovic, debelost azbestne podlage, ključavnice in zapahi, obešala, predali — vse

— in navedeno je, koliko mora tehtati, ko bo gotov. Cena ni važna. Davi sem poslal risbo v tovarno v Seattlu. In potem — potem me je povabil na kosilo!“

To zadnjo novico mi je Blumberg povedal, kot, češ, da bi moral kar zazijati od začudenja, ko jo zaslišim.

„Peljal me je k Hubertu“, je nadaljeval, „in naročil neko inozemsko jed, ki jo je imenoval ‚mulligatawny‘, neko vzhodno-indijsko curryjevo juho, o kateri ni bil niti šef niti natakar še nikdar nič slišal; a Gordon jim je povedal, kako naj naredijo in kje dobijo vse potrebno. Potem sva jedla še nekaj običajnih jedil in končno sva pila čaj. Zunaj je deževalo, in Gordon je prosil gostilničarja, naj nastrežejo nekaj deževnice v lonc in v nji skuhamo čaj. Menda je čaj najboljši, če je skuhan v deževnici.“

„Ves čas med kosilom je govoril o hrani in načinu kuhanja v različnih krajih sveta, od gumbove juhe do pokvarjenih jajc, ki so kitajska delikatesa. Ali je prepotoval ves svet, ali pa si zapomni vsako besedo, ki jo čita.“

„Po kosilu me je vlekel na sprehod, dokler me niso pričele noge tako boleti, da sem mislil, da se bom zgrudil. In pri tem je govoril in govoril. Ko je zagledal golobe v Pershingskem parku, je začel govoriti o tihih in razpravljal o intimnih skrivnostih celega tucata raznih vrst golobov, galeb, morskih lastovk, rac in gosi, sov in kukavic, dokler se mi ni kar zvrtele v glavi.“

„Zakaj me je vlačil tako okrog? Nemara da bi užival razliko v naših pojavih. On je velik, močan in čeden; jaz pa sem nemaren majhen žid s krivimi, ploskimi nogami in velikim trebuhom. Vsi so naju gledali, in videti je bilo, da to Gordonu zelo ugaja. Govoril je dovolj glasno, da je vzbudil pozornost vsakega človeka na cesti.“

Odslej sta Gordon in Blumberg redno enkrat ali dvakrat na teden kosila skupaj in se ostalo popoldne sprehajala ali pa hodila v kino. Nekega dne sem ju dohitel na cesti in ko sem ju nekaj časa opazoval, sem bil prepričan, da je Blumberg uganil, kaj je Gordona napotilo, da ga vlačil s seboj. Kontrast je bil med njima večji kot med dnevom in nočjo. Gordon se je kretal z veliko eleganco in govoril, nemara o korejski svileni industriji ali o kitajskem zidu, z glasom, ki je donel čez pol bloka; časih se je ustavil sredi pločnika, kadar je hotel kaj posebno poudariti. Njegov spremljevalec pa je žalostno in ves v zadregi koracal poleg njega v svoji ogoljeni, svetlikajoči se obleki, ga poslušal in se potil, vihteč dolge, ploščate hodulje kot stara, potrpežljiva mati cele črede telet.

Približno tri mesece potem, ko je Gordon prvič prišel v mojo trgovino — ta čas nisva spregovorila menda niti dveh opazk, ki se ne bi

tikale njegove kupčije —, sem ga slučajno srečal na vogalu v spodnjem Los Angelesu. On me je zagledal prvi. Mislim, da je pravkar prišel od svojega krojača ali klobučarja. Pokimal sem mu ali se mu priklonil, ko sem ga spoznal, on pa me je pozdravil z veselim „kako je kaj?“, kakor da me je poznal vse svoje življenje in hrepenel po meni že celo desetletje. (Pri tem je bil komaj tri ure prej v moji trgovini in vrnil knjige, ki jih je bil kupil prejšnji večer.)

„Oh, ali bi šli obedovat z menoj?“ je vprašal.

Peljal me je v pristaniško gostilno in rekel, da bova jedla neke vrste trepanga, ki je po njegovi razlagi čudovita kitajska jed, če je pravilno pripravljen. Glavna sestavina je bila neka vrsta na solncu posušene ali prekajene morske kumare. Zunaj Kitajske je bila jed popolnoma neznan, a Gordon je bil našel v kitajskem delu mesta trgovca, ki je imel zalogo takih kumar, jih nekaj kupil in potem pregovoril gostilničarja, da jih je pripravil po receptu, ki mu ga je dal.

Trepang je bil sijajen. Gordon mi je pripovedoval vse, kar se je dalo povedati o tej jedi in ko mu je ta predmet pošel, je dobil navdihnjenje od sosednje mize, kjer je nekdo cmokal nad kosom limburškega sira. Začel je govor o raznih sirih — neufchâtelskem, švicarskem, emmenthalskem, gjedskem, edamskem, brieskem in drugih; kako, kje in zakaj jih delajo, in njih posebnosti v vonju in okusu. Polovici govora nisem mogel slediti, čeprav sem prepričan, da je bil enoten in strokovnjaški od začetka do konca.

Ko sva se po obedu sprehajala, mi je pripovedoval, kako se neko afriško zamorsko pleme znebi svojih mrtvecev, zakaj raste v Iovi tako sijajno žito in v Idahu tako čudovit krompir, in da neka vrsta mravelj v Philippinskih džunglah dostikrat napada ljudi in živali in jih ožre tako, da ne ostane od njih drugega kot okostnjak.

Ko sem pa skušal zvedeti, kaj misli o Los Angelesu, je segel v žep in privlekel pest smeti — rabljene vžigalice, koščke papirja, češpljeve peške, kamenčke in konček svinčnika. Med njimi je pobral tri dijamante v velikosti vinskih jagod in začel razpravo o dragocenih kamnih, razkazoval lepote in napake teh, ki jih je imel v roki in pri tem tožil, kako težko je dobiti res čiste, prvovrstne demante.

Naposled je stopil v trafiko in naročil zabojček havanskih cigar. Prižgal je drugo za drugo, a potegnil le enkrat in jih potem metal stran. Med tem početjem se je smehljaj in v očeh mu je plapolal čuden ogenj; ko pa je končno našel cigaro, ki mu je bila po godu, jo je kadil zmago-slavno, navdušeno, in si čestital na izredni sreči; zatrjeval je, da je gol slučaj, ako najde eno dobro cigaro v celi škatli.

IV

Pri zasledovanju Gordona se je Blumberg seznanil z različnimi trgovci, katerih trgovine je Gordon tudi obiskoval in ki so si kakor mi razbijali glave, kaj je z njim. Sčasoma je postala moja knjigarna nekaka menjalnica mnenj o Uganki; ko smo se že vsi med seboj seznanili, je Blumberg res sklical neko nedeljo popoldne sestanek v svojem stanovanju, da bi jo skušali rešiti. A rezultat je bil ravno nasproten: čim več smo zvedeli o Gordonovi ekscentričnosti, tem manj možna se je zdela končna rešitev uganke.

Blumberg je opazil med drugim, da hodi dvakrat na teden v varnostno blagajno neke banke. Očitno ni imel tekočega računa v mestu in je plačeval vedno v gotovini. Po naših računih je moral rabiti mesečno vsaj deset tisoč dolarjev.

Zlatar, pri katerem je Gordon kupoval, je pravil, da kupi vsakih štirinajst dni dve do tri ure; časih takšno za en dolar, časih takšno za par stotakov. Obdržal jih je nekaj dni in jih kazal Blumbergu, meni, ali kakemu drugemu znancu, da je mogel začeti razgovor o urah. Potem se je vedno odločil, da mora dobiti ali nov okrov, ali nova kolesca v okrov, in jo potem prodal enemu izmed nas ali jo vrnil zlatarju za tretjino prvotne cene. Dvakrat je moral zlatar kablrati v Švico po ure.

Kolikor je mogel Blumberg zvedeti, je kupil v petih mesecih pol tucata avtomobilov, od drugovrstnega forda do hispano-suizea. Vsak avto je imel nekaj tednov v garaži in plačeval najemnino zanjo, sam pa se je vozil v taksijih, končno pa je avto prodal, navadno za eno tretjino prvotne cene. Ni treba še omenjati, da je bil prava enciklopedija na dveh nogah, za vse, kar se je tikalo avtomobilov.

Dvakrat na teden je naročal nove obleke. Krojač je moral kablrati v Anglijo po blago. Zdelo se je, da pozna vse vrste volne, kamgarna in tvida v Ameriki in inozemstvu. Nekoč je ponudil Blumbergu neko svojo obleko za eno tretjino cene in pri tem na dolgo in široko razkladal, zakaj se je želi znebiti. Pokazal je „napako“ v tkanju, kot je rekel, ki je Blumberg ni mogel odkriti, in jo razlagal s tem, da ovc dva tedna pred striženjem niso pravilno hranili, in še dva ali tri enako neznatne vzroke, ki bi jih spoznal menda komaj eden iz milijona ljudi.

Nastavljenec v „Marcu Polu“ nam je povedal, da je Gordon, preden je najel stanovanje, zahteval, naj odstranijo vse pohištvo s svetilkami, tapetami in slikami vred in potem kupil lastno, popolno opremo, ki jo je seveda od časa do časa spremenil, tako, da je zaposloval sobnega dekoraterja pet do deset dni na mesec. Isti mož nam je zaupal, da je Gordon, kot tujec v mestu, še preden se je vselil, govoril z onim tiho-

tapcem alkohola, ki je zalagal večino stanovalcev s pijačo in ki mu ga je vodstvo priporočalo, da bi se prepričal o njegovi poštenosti in zanesljivosti.

Na žalost Blumberg ni mogel najti tega tihotapca, ali zvedeli smo, da so vsako soboto oddali v Gordonovem stanovanju dva zaboja burgundca.

Kar se tiče njegovih slučajnih ženskih znanstev, je spoznal Blumberg samo dve in informacije, ki jih je dobil, so le objasnile način, kako je Gordon prišel v stik z njimi. Ena je povedala, da jo je pobral pred kinom, ko sta stala pred blagajno in čakala na vstopnice. Stal je za njo in začel razgovor z njo, ji kupil vstopnico in jo po predstavi vzel v taksiju s seboj. Drugo je srečal na javnem plesišču, kjer je tudi ona, kot je sama na pol priznala, lovila družbo.

Zelo zanimivo je bilo pripovedovanje obeh žensk o Gordonovem početju med njegovimi štirimi stenami. V odmorih med ljubimkanjem je čital knjige in časopise in pil velike množine whiskyja, ki pa po opazovanju obeh deklet ni dosti vplival nanj. Ena od žensk je rekla, da je obračal strani tako hitro, da ni mogla verjeti, da bi res kaj čital; drugi, nemara bolj inteligentni, se je pa zdelo, da čita vsako besedo. Obe sta priznali, da sta se ga bali, a da se na splošno nimata vzroka pritoževati. Gordon jima je njiju borne usluge bogato poplačal.

Ogledal si je dva do tri slabe filme ali komične predstave na teden. Čim bolj neslano je bilo, tem rajši je šel. Ob nedeljah in praznikih se ni nikdar prikazal iz stanovanja. A sodeč po praznih steklenicah, ki so jih morali hotelski uslužbenci drugo jutro odnesti, je bil menda ves dan vsaj nekoliko v rož'cah. Težko popivanje očitno ni škodovalo njegovemu zdravju.

Nekega dne je bil Gordon spet povabil Blumberga na kosilo, potem pa nenadno poklical taksi in se odpeljal ž njim v kavarno blizu nekega kina. Naročil je kosilo in dal natakarku že vnaprej nekaj dolarjev napitnine ter ga prosil, naj se podviza. Hitro sta pojedla in potem hitela preko ceste k blagajni, kamor sta v Gordonovo veliko zadoščenje dospela dve minuti pred eno. Pred eno uro je namreč bila vstopnina dva in dvajset centov, po eni uri pa štiri in štirideset centov.

Seveda so se vsi, ki so prišli z njim v dotiko, vprašali, kdo je in kaj dela. Ali se res imenuje Chauncey Gordon? Ali je Američan? Časih je rabil izraze in fraze, ki jih nismo razumeli. (Pozneje sem zvedel, da so bili iz new-zealandskega narečja.) Odkod ima denar? Ni kazalo, da bi bil preprost slepar. Nekateri so domnevali, da je kralj mednarodne družbe za tihotapljenje mamil ali alkohola, in obstajale so še druge enako nesmiselne domneve.

Pet mesecev nam je dal opraviti, in sumil sem, da se po svoje zabava s tem, da igra uganko za nas. Mislim tudi, da je vedel za Blumbergova zalezovanja.

Potem je izginil, tako nenadno kakor je bil prišel. Vratar „Marca Pola“ ga je videl, ko je neko jutro z ročnim kovčegom zapustil hišo; vse drugo — pohištvo, obleke, kovčege — je kar pustil. Nihče naših znancev v Los Angelesu ga ni več videl.

Govorjenje o njegovem početju ni prenehalo in tekom nekaj tednov je postal legendarna osebnost. Ljudje, ki ga niso nikdar videli, niso hoteli verjeti niti besede o čudnih stvareh, ki smo jih pripovedovali o njem.

Mesec dni potem, ko je izginil, sem dobil razglednico:

Pozdrave!

C. Gordon

s poštnim žigom iz Miamia, Fla. Na drugi strani je bila slika velikega stanovanjskega hotela, katerega ime je bilo spodaj natisnjeno. Obiskal sem Blumberga in ga našel vsega razburjenega; tudi on je dobil razglednico z enakim poročilom in enako sliko. Tekom prihodnjih dni smo zvedeli, da je nekaj drugih ljudi v mestu dobilo enake razglednice od Gordona.

Za vsak slučaj sem mu poslal pismo v miamijski hotel. Zahvalil sem se mu za razglednico in pristavil: „Bilo mi je veselje, da sem vas spoznal“, ali kaj podobnega. Na ovoj sem napisal svoj naslov, za slučaj, da bi mi morali pismo vrniti.

Nikdar ni prišlo nazaj; niti ni kdo od nas dobil še kakega poročila od njega.

(Konec prihodnjič.)

MLADA ČEŠKA PROZA

J O S E F K N A P

Pisatelji, ki bo o njih beseda v teh vrsticah in katerim bolj po zakonu vztrajnosti nego po resnici in pravici še vedno pravimo „mladi“, predstavljajo vzlic časovnim razlikam in vsej raznolikosti tvornih stremljenj literarno plast, ki jo po navadi označujemo s premalo točno besedo „povojna generacija“. Oglasili so se k besedi skoraj vsi ob istem času in jasna časovna meja določa njih vstop v češko književnost. Vanjo so bili prinesli skladove novih pobud, ki se očitno razlikujejo od leposlovja pred njimi. Docela umljiva stvar, zakaj razvijali so se pod drugačnim življenjskim podnebjem.

je najbrž poznal navade svojega gosta in se je odstranil molče, ko je še enkrat pregledal, če je vse pravilno urejeno. Tedaj se je mali mož zganil. Pod mizo so mu bingljale noge, na tenkem vratu nasajena glava se je vrtela kakor škorcu. Visoko je držal nož in vilice, ostro opazoval ogromno klado mesa in natančno preudarjal, kje naj zasadi. Kadar je ogledaval odrezani kos, je izbuljil oči, in žile na vratu so se mu močno napele. Komaj je založaj pogoltnil, je zopet zavrtel glavo in se z životom krčevito primaknil k mizi. Minila je dobra ura, da je pospravil meso, različne prikuhe, sir in močnate jedi. Nato je počasi izpil vino, si prižgal cigaro, molče odklonil drugo čašo ter se zopet zleknil v negibni položaj. In vendar se je zdelo, da je po vsej okrutni večerji še shujšal. Ali ni morda tako večerjal Moltke pred bitko pri Sedanu? Prijatelj Gruden je patetično in po bog zna kateri metodi zaključil, da nemški narod še ni zrel za svobodo. (Dalje prihodnjič.)

UGANKA

LOUIS ADAMIČ

V

(Konec.)

Niti mesec dni ni minilo, ko mi je nekega dne postrešček prinesel pismo na papirju los-angeleškega hotela:

„V svojih rokah imam pismo, ki ste ga pisali mojemu prijatelju, rajnkemu Chaunceyu Gordonu, iz katerega posnemam, da ste ga osebno poznali. Rad bi vas čimprej videl, da se pomenim z vami o njem. Stvar je čisto osebna. Če vam je mogoče, pridite, prosim, takoj v sobo št. 714 tega hotela, ali pa mi sporočite, kje bi vas mogel dobiti.

Z odličnim spoštovanjem E. B. R—.“

Pisec, ki sem se z njim sestal uro pozneje, je bil po vsej Ameriki znan zdravnik in psihiater, mož v najboljših letih in zelo privlačna osebnost. Vse popoldne in ves večer vsa prebila v razgovoru. Dr. R— mi je pokazal izrezke iz miamijskih časopisov s poročili o Gordonovi smrti. Umrl je pred nekaj več nego dvema tednoma. Pokazal mi je tudi nekaj pisem iz prejšnjih let, v katerih ga je Gordon nagovarjal „Moj dragi prijatelj.“

Nisem imel razloga, da mu ne bi bil povedal vsega, kar sem vedel o možu. Pozneje mi je doktor s svoje strani dal vpogled v Gordonovo prejšnje življenje in mi povedal svoje mnenje o njegovem tukajšnjem

vedenju, ki, mislim, deloma razjasnjuje značaj, ki nam je v Los Angelesu delal toliko preglavic.

„Chauncey Gordon in jaz“, je pripovedoval dr. R—, „sva se rodila in odrasla v istem mestu v deželi Blue Grass v Kentuckyju. Njegovi sorodniki so bili odlični ljudje v konvencionalnem južnjaškem smislu te besede — odlikovali so se v političnem, verskem in gospodarskem življenju Kentuckyja in Tennesseea in do neke mere celo v nacionalni politiki; v resnici pa niso bili nič posebnega.

„Chauncey je bil s šestnajstimi leti že dorasel, divji mladič. Ko mu je bilo dvajset let, so ga izgnali iz mornarske akademije v Annapolisu. Tedaj so ga njegovi ljudje poslali v Harvard, in čez dve leti sem šel tudi jaz tja študirat medicino.

„Sicer sem bil štiri leta mlajši od njega, a vendar sem bil njegov tovariš pri marsikateri norosti; toda on se jih je kot starejši in živahnejši dosti intenzivneje udeleževal. Bil je predrzen in neugnan. Če se spominjam tistih dni, se mi še vedno zdi, da je bil sijajen v svojem divjem oboževanju Baccha. Vino, ženske in pesmi! to zanj ni bila fraza. In zdelo se je, da mu nič ne more škodovati. Bil je priljubljen nogometni zvezdnik in je obenem kazal izredno bistroumnost. Bil je ponosen, celo nekoliko bahav, a redko se je pregrešil zoper dobri okus.

„Imel je čudovit apetit, jedel za tri, pil kot Gargantua in ‚ljubil jih vse‘, bele in črne, če so le bile, kot je rekel, prave ženske — če so imele ogenj in nekoliko lepote. Njegov živahni duh je dobesedno vdihaval filozofijo in znanosti, dejstva in misli iz vseh virov, in ko jih je pre-delaval, je dostikrat prišel do zaključkov, ki so bili takrat, pred petindvajsetimi leti, prav tako presenetljivi kot pravilni.

„Včasih se je zdelo, da pripada kaki drugi vrsti bitij kot ostali ljudje. Utrujenosti, duševne ali telesne, ni poznal. Imel je sijajno prebavo. Vsa njegova čutila so bila skrajno izostrena. Sovražil je spanje, ker je čutil, da se pravi spati tratiti čas, ki bi ga mogel posvetiti življenju. Ura spanja ob zori je bilo običajno vse, kar je potreboval.

„Nekoč sta se dva profesorja pričkala o njem. Eden je rekel, da je zmeden genij, ki se bo mogoče nekega dne znašel in napravil velike stvari; drugi, ki ga je po mojem mnenju bolje poznal, je odgovoril, da je sicer brez dvoma izreden človek, a da ga bo najbrže prav to dejstvo — njegova prevelika nadarjenost — oviralo, da bi napravil res kaj velikega iz sebe. Bil je preveč možat — nasilen, zasmehljiv in oblasten. Preveč intenziven in prenepremišljen. Vse preveč življenja je bilo v njem . . .

„Nekaj let potem, ko je končal univerzo, ko mu je bilo približno trideset let, so njegovi sorodniki, ki bi ga bili radi privezali kje, po-

rabili svoj vpliv v Washingtonu in ga spravili v diplomatsko službo. Poslali so ga kot tajnika v London. Kmalu nato sem šel tudi jaz v Evropo, da bi po končanih izpitih nadaljeval svoje študije. Eno leto sem živel v Londonu in dostikrat videl Chaunceya.

„Njegovo delo v poslaništvu je bilo lahko; pred kratkim je bil podedoval večje premoženje in skušal je z delnim uspehom streči raznim svojim strastem, potrebam, nagnjenjem in apetitom. Zanimal se je za najrazličnejše stvari. Čeprav je na splošno zaničeval pesništvo, je vendar nekaj časa raziskoval Thomasa Chattertona, ki ga je smatral za najčudovitejši pojav literarne zgodovine. Njegova edina napaka je bila, da je z osemnajstimi leti izvršil samomor. Chauncey pa je veroval v življenje — intenzivno, ekstatično, nebrzdano in tako dolgo življenje kot le mogoče. Hotel je napisati knjigo o Chattertonu. Nekaj dni je prebil v Bristolu in stikal za materialom; ko ga je pa končno našel, je napisal le nekaj poglavij in potem vse skupaj pustil.

„Kakor se ga sedaj spominjam, ni imel niti za kako umetnost niti za kak poklic posebnega daru; imel pa je genij, divje veselje do življenja. Bral je mnogo, prebral eno ali do dve knjigi v eni noči. Takrat so v Angliji pravkar odkrili Nietzscheja, in Gordon, ki ni maral čakati prevajalcev, se je naučil nemščine, da bi ga bral v izvirniku. Postal je njegov strasten pristaš.

„Čez nekaj časa pa je zapadel mrkemu razpoloženju ter začel razmišljati o življenju vobče in o svojem mestu v življenju posebej.

„Pritoževal se mi je dostikrat, da v poslaništvu prav za prav ni drugega kot pisar, poslanec pa je star tepec, in tako dalje. Kot skrajni egoist je bil vedno drugega mnenja kakor njegovi predstojniki in ga ni umel obdržati zase.

„Mislim pa, da je bil glavni vzrok njegovega nesrečnega razpoloženja fiziološko seksualen. Imel je sijajno telo, obraz pa mu ni bil mikaven. Neka ženska ga je nekoč imenovala živalskega. Kadar je bil v svoji dionizijski ekstazi, je vzbujal strah v svoji divji čutnosti. Gosti lastje so mu štrleli pokoncu in skoraj prasketali od električnosti, oči pa so mu gorele v elementarnem ognju, ki je bil bistveni del vsake celice njegovega telesa.

„Njegova intenzivnost je plašila finejše, reči bi moral nemara, preveč civilizirane ženske, kadar se jim je približal in jim seveda takoj skušal priti bliže: z uspehom, da so se ga izogibale in si je moral iskati zabave med ženskami nižje vrste. To mu seveda ni zadoščalo; saj je bil on res samec višje vrste, čuten človek silovite živnosti, z določenimi,

svojskimi duševnimi, ali nemara bi moral reči, z duhovnimi finočami ter je potreboval ljubezni izrednih žensk.

„Včasih je bil zaradi tega zelo zagrenjen in jih je vse preklinjal, češ, da so le na pol ženske. Za večino je imel prav; ali nekatere so bile tudi prave ženske; vendar pa jih je, kakor sem že omenil, plašila njegova nasilnost in intenzivnost.

„Divjal je proti civilizaciji — ‚senilizaciji‘, kakor se je izražal. ‚Saj živé ti ljudje zgolj nekako neumno, umerjeno senco življenja‘, je včasih izbruhnil. ‚Življenje teh tako imenovanih civiliziranih ljudi je le vrsta praznih gibov. Nič življenjskega ni v njih. Njih intelektualnost je tako suha kot gnoj, ki je ležal nekaj tednov na prašni cesti — pobledel, brezbarven, zmečkan! Bojijo se živeti in umreti. Govorijo — besede — besede — besedni odpadki intelektualnih hipohondrov. Pap! Salonska razburjenja in navdušenja brez razgibanosti in brez pomena. Skopljenci! Jalove ženske! Domišljavci! Plesnivi in nečisti — in vsa njihova civilizacija je umazana, ker je namerna in puhla.

„Smeha ne poznajo. Skrbijo, kaj smejo jesti in česa ne. Če sploh imajo otroke, jih imajo le zato, ker hočejo imeti dediče. Polovica jih nima otrok. Saj jim spričo njih biološke impotence ne ostane ničesar. Če bi kdaj le zaslutili res čudovit trenutek, bi pomrli. Le poglej njihove obraze, skremžene v nekaj, kar ni ne smehljaj, ne grimasa. Vijejo se v mešanici kompleksov in v hrepenenju po utopijah. Kar slabo mi že prihaja od žensk, ki stokajo: «Oh, da bi bila moški!» Sliši se kot star, pokvarjen gramofon. Včasih se mi zdi, da slišim smrtno hropenje belega plemena.

„Težko je prikazati silovitost Gordonovih čuvstev“, je pristavil doktor R—. „Večina stvari mu ni bila po godu. ‚In tem doma‘, je govoril, ‚ni nič bolje. Naš jug s Kentuckyjem vred ni dežela magnolij, pečenih pišk in vijolic. Ko sem odšel, je siv sneg pokrival zemljo. Prebivajo pa v njem nekake nakičene lupine, na pol živa bitja, revni, propali belci, s potvorjenimi čuvstvi, ki ljubimkajo in blebetajo, v razgovorih in razmerah pa, ki bi morale biti bližnje, razburljive, resnične — so površni in neosebni. Vrojena gostoljubnost jim veleva, da morajo biti «ljubeznivi» do vsakogar. A kake osebne privlačnosti ni med temi ljudmi. Ta tečna, družabna ljubeznivost se jim je zajedla v duhovno in čutno doživljanje ter mu vzela življenjsko silo. Senilizacija!“

„Hotel je pustiti svojo službo na poslaništvu, a ni vedel, kaj bi potem počel. Razen tega, mislim, je imel še malo ozirov do svojih ljudi. Pozneje, ko sem čital ‚Vzgojo Henryja Adamsa‘, sem dostikrat premišljeval o Gordonu in Adamsu. Tudi Adams je služil kot diplomat v Londonu;

seveda je bil moj prijatelj dosti bolj intenziven in popolnoma brez pomislekov, bolj življenjski, nego je bilo dobro zanj, medtem ko je bil Adams v mnogih ozirih tipičen novoangleški gentleman.

„Gordon je mislil na samomor. ‚Končno‘, mi je rekel nekega dne, je Chatterton pametno naredil, da je pogoltnil z osemnajstimi leti podganji strup.‘ A veselje do življenja je tičalo pregloboko v njem, da bi sledil takemu primeru.“

VI

„Potem“, je nadaljeval dr. R—, „je srečal na neki domači zabavi v Londonu zelo nenavadno mlado žensko. Ime ji je bilo Shannon. Bila je po eni četrtni Maorijka, tri četrtnine bela. Njen stari oče je bil poglavar maorijskega plemena, ki ga angleški kolonisti ob svojem prihodu v New Zealand niso mogli premagati, in zato mu je kraljica dala njegovo ozemlje kot kronsko posest — veliko deželo na Severnem otoku. Poglavar se je poročil z Nemko. In njiu najstarejši sin, ki je bil dedič posesti, se je poročil z Irko, ki je postala Shannonina mati. Shannon je bila edinka, tisti čas dva in dvajset let stara, vzgojena v Nemčiji in Angliji, sirota, in sedaj lastnica posesti, z dohodkom nekaj tisoč funtov na mesec.

„A takrat ni imel Chauncey Gordon niti pojma o njenem bogastvu, in ona mu ni povedala o njem, dokler nista bila poročena. Mnogo moških je bilo v Londonu in mnogo drugih v Aucklandu, ki bi se bili zelo radi poročili z njo, a ker je bila mešanka maorijske, nemške in irske krvi, se je njeno mnenje o Angležih krilo z Gordonovim o Angležinjah.

„Že prihodnji dan mi je prišel praviti o njej. Vse njegovo bistvo je nanovo vzplamtelo. ‚Krasno telo ima‘, je rekel. ‚Lasje kar žarijo. Take barve so, kot neko italijansko vino, ki sem ga nekoč pil. Nosi jih spletene zadaj na glavi, spredaj pa deljene nad čelom, ki je zelo gladko in belo. Lesketajoči lasje ga obdajajo na straneh v velikih kodrih, kar je zelo lepo in razburljivo. Tako mi je, kot da sem našel živ ogel v kupu pepela... Zdi se, da je čisto bela, le poteze obraza so nekoliko polinezijske, a zato je le še bolj očarljiva. Sama zatrjuje, da je Maorijka, ne belka — ponosna je na to. Črnka, razumeš, in jaz — sin Starega Kentuckyja — norim za njo! Davi sem poiskal Maorijce v enciklopediji in sem našel, da so bili prej ljudožrci, in to se mi zdi imenitno.‘

„Njene lakti so dolge in bele,‘ se je navduševal, ‚gladke kakor marmor. Nosila je črno obleko, ki se je tesno prilegala telesu. Mislim, da nosi take obleke zato, da bi pohujševala družbo. Visoko, lepo razvito telo ima in visoke prsi. Pol ure zatem, ko sva se seznanila, sem ji rekel, da vem, da so njena stegna taka, kakor njene lakti, gladka in čvrsta; in

namestu, da bi bila dostojno razžaljena, se je od veselja zasmejala . . . Drevi greva v gledališče.'

„Izginila sta za teden ali deset dni. Nihče ni vedel, kje sta. Nastal je majhen škandal. Ko sta se spet pojavila, je podal on ostavko. Diplomacija je morala iti k vragu!

„Spoznal sem Shannono. Brez dvoma je bila njegova ženska. Dolgo sva se razgovarjala. Vse Chaunceyevu bitje je doseglo napetost, ki je nisem doživel nikdar prej ne poslej. Ko sem ga dolžil, da je zaljubljen, se je uprl temu izrazu. Ni bil zaljubljen. Če je le slišal to besedico, je občutil neko določno bolečino v neizrekljivem delu svoje anatomije, radi perverznega, neumnega, romantičnega smisla, oziroma nesmisla, do katere so jo ponižali pesniki in nevrotiki. Shannon in on sta se zmenila. Niti eden niti drugi ni veroval poetičnih neumnosti, ali oba sta bila za ‚sodelovanje med spoloma‘, kakor sta rekla.

„Po preprosti, enostavni ceremoniji, pri kateri sem bil Gordonu za pričo, sta odjadrala v New Zealand. Vsa zadeva je bila značilna zanj, in mislim, tudi zanjo. Vse se je zgodilo ena — dve — tri! In dokler je trajal, je bil to brez dvoma najsjajnejši zakon, ki sem kdaj slišal o njem.

„Trajalo je deset let; v tem času sva si z Gordonom pisala približno vsakega pol leta. Z družino v Kentuckyju je prekinil vse stike. Poročil se je s črnko — še huje, z ljudožrko! A to ga ni prav nič motilo. Imenitno je živel na maorijskem posestvu. En del so oddajali v najem, približno petdeset kvadratnih milj pa so uporabljali kot pašnike za nekaj deset tisoč svojih ovac. Gojila sta tudi plemensko živino in druge živali. Poslal mi je slike svojih bikov in rekordnih molznih krav. Njuno življenje je potekalo po večini na prostem svežem zraku. Pisal mi je o svojih dolgih potovanjih v svoje ovčje dežele, kamor je hodil vsakih par mesecev, in kako sijajen narod so Maorijci. Zagrenjen od ameriške in evropske senilizacije se je seveda zaljubil v velike, svobodne newzealandske prostore in primitivne domačine.

„Tudi kot mož se ni imel nad čim pritoževati. Nekoč mi je pisal (žal, da sem pismo izgubil), da sedaj končno uživa vso polno seksualno doživljanje, o katerem je govoril, da je ritmična strast med možem in ženo s primeskom rabelaiškega humorja. Shannon se je očitno strinjala z njim. Imela sta tri otroke. ‚In Shannon pravi,‘ mi je pisal, ‚da ji je vseeno, če jih dobi še deset. Dosti imamo za tisoč in žal ji je, da ne more roditi celega naroda Gordonov.‘ Ni ji dovolil imeti več nego enega otroka v treh letih. Chauncey, sem si rekel, je končno našel svoje mesto v življenju; bil je vendar tipičen Kentuckyjec v tem, da je mogel biti srečen le kot družinski oče, zvest svoji ženi.

„Med vojno ni hotel vstopiti kot prostovoljec v armado. On in Shannon sta oba imela malo naklonjenosti do angleške senilizacije in ona je poleg tega zelo občudovala Nemce (saj je živela in študirala v Münchenu) in Irce. Kmalu potem, ko so Angleži ubili Sira Rogerja Casementa, mi je Chauncey pisal, da je Shannon dala veliko vsoto denarja za irsko republikansko stvar.

„Nikdar mi ni pisal, ne da bi omenil Shannone in otrok, ki jih je imel zelo rad. Mislim, da so bili čudovita družina. Iz njegovih pisem sem med drugim izvedel, da je Shannon pravi vrag, polna ognja in vedno na delu, celo kadar je nosila otroka. Imela sta nekaj močnih avtomobilov, ki sta jih sama vodila, in dva ali tri motorne čolne. Nekoč je priložil posnetek Shannone in dveh otrok — tedaj sta imela šele dva — v brzem čolnu v waitemataškem pristanišču.“

VII

„Približno leto dni po premirju“, je nadaljeval dr. R—, „sem se nenadno spomnil, da nisem ničesar več slišal o Gordonu, ne vem, kako dolgo že. Pisal sem mu, a čez nekaj mesecev je prišlo pismo nazaj. Čudil sem se, kaj se je pripetilo. Pisal sem še enkrat, z istim uspehom.

„Čez nekaj časa sem se odločil, da pišem ameriškemu konzulu v New Zealand in čez dva meseca sem zvedel od njega, da se je zgodilo nekaj groznega. Konzul je priložil časopisni izrezek. Nekega dne pred približno enim letom, ko je bil Chauncey po opravkih zaradi ovčereje nekje na drugem koncu posesti, je neugnana Shannon, ki je prebila sezijo v vili blizu Aucklanda, pobrala vse svoje mladiče, se peljala v pristanišče in šla z njimi na motorni čoln. Mesec dni prej je z istim čolnom zmagala v tekmi.

„A nekaj milj od obale se je nekaj zgodilo, in Shannon in trije otroci — devet, šest in tri leta stari — so utonili. Podrobnosti niso znane. Nihče ni vedel, kako se je zgodilo. Menijo, da je motor eksplodiral, da je gazolin brizgnil nanje in da so goreči poskakali v vodo. Trupla, ki so jih našli, so bila vsa ožgana.

„Konzul me je nadalje obvestil, da je Chauncey Gordon po tragediji izginil.

„Štiri leta nisem slišal o njem niti besedice. Mislim sem, da je nekam odšel in se ubil.

„Potem sem nenadno dobil iz Miamija razglednico s tole vsebino:

Pozdrave!
Umri o pravem času!

(kar je menda citat iz Nietzschea) — in podpis, C. Gordon. Naslova ni bilo, le slika hotela na drugi strani. Brzobjavil sem policijskemu ravnatelju v Miamiju. A še preden je prišel odgovor, sem sédel na vlak v Florido; če se še ni ubil, sem ga hotel vsaj videti.

„Ko sem prispel, je bil že štiri dni mrtev. Strup à la Chatterton.

„Našel sem vaše pismo. Ni še bilo odprto; v prvem nagibu sem ga odprl. Mislim, da zato, ker sem tako želel vedeti vse, kar se je dalo zvedeti. Vtaknil sem ga v žep z namenom, da pridem v stik z vami.

„Brzobjavil sem njegovemu bratu v Kentucky; prišel je in poskrbel za vse ostalo. Njim ni Chauncey poslal nobene dopisnice. Vedeli niso niti za tragedijo v Aucklandu.“

Dr. R— in jaz sva se še nekaj časa razgovarjala o nekaterih Gordonovih posebnostih.

„Njegovo vedenje v Los Angelesu“, je rekel dr. R— zamišljeno, „je bilo nemara tipično za njegovo življenje po tragediji. Kot Kentuckyjec in družinski človek vem, da je bila izguba cele družine z onim groznim udarcem strašna zanj. Bil je Kentuckyjec.

„Ker sem ga tako dobro poznal kot mladeniča in mladega moža, mislim, da si lahko predstavljam — nepopolno seveda —, kaj in kako je moral misliti, recimo, prve dni ali tedne po dogodku, ko je bil sam v veliki vili v Aucklandu, o kateri mi je bil pred tremi ali štirimi leti tako navdušeno pisal. Prepričan sem, da je mislil na samomor. A potem ga je življenje — njegova stara ljubezen — zadržalo.

„Kaj je mogel sedaj storiti? Star je bil šele dva in štirideset let, še mlad človek na višku svojih moči. Celo kot mrtvec, pet let pozneje, je bil videti veličasten.

„Odločil se je, da bo še nekaj časa živel; vedel pa je, da v takem primeru ne sme več misliti na nič, kar se je godilo, če noče zblazneti. Zato je zapustil New Zealand; domnevam, da je od takrat potoval križem zemeljske oble, se umikal krajem, kjer je živel kdaj poprej, prebival nekaj mesecev tu, nekaj mesecev tam, zapravljal denar in ubijal čas.

„Da bi se rešil premišljanja, je moral nekako zaposliti svoje krepke, delavne možgane; zato se je sicer izmikal vsem intelektualnim knjigam in stikom, a čital knjige o kotenini in starem zobozdravništvu in vseh drugih nemožnih predmetih, ki ste jih omenili, ter pil in predaval vam in gospodu Blumbergu, in počel vse te na videz blazne stvari, ki ste jih opisali — in ki so bile le del sistema njegove blaznosti. Vidite: čudno se sliši, a da ne bi v resnici znorel, se je moral vesti kakor norec. Čuden primer.

„Newzealandsko posest je pustil takšno, kakršna je bila oni dan, ko je vsa njegova družina potonila. Ne vem, kdo je sedaj lastnik posesti; mislim, da je imela Shannon sorodnike.

„Chauncey je imel lastno premoženje v papirjih in gotovini; in ker ni mogel premagati svoje ljubezni do življenja, se je menda odločil, da bo živel, dokler vsega ne zapravi. Nemara je njegovo noro kupovanje stvari, ki jih je potem prodajal za eno tretjino ali manj, zunanji znak njegovega notranjega boja med voljo, živeti in voljo, umreti. Kakor se je premoženje manjšalo, je drugo čim dalje bolj prevladovalo in nemara se je odločil, da bo umrl, ko izgine zadnji cent.

„Mogoče bi se dalo tudi reči, da je vse njegovo početje v Los Angelesu, kakor ste ga opisali, le del velike, sardonične geste, za katero je potreboval štiri leta.

„Ko so ga našli v Miamiu mrtvega, ni bilo niti centa gotovine med njegovimi stvarmi, ki jih tudi ni bilo dosti; in nikjer ni bilo nobene listine o kaki bančni vlogi. Oni, ki sem jih izpraševal, so mi povedali, da se je v šestih tednih, ki jih je prebil tam, vedel normalno; nihče ni videl ničesar nenavadnega na njem, razen tega, da je bil videti vplivna osebnost in je živel zelo sam zase. Mnogo se je izprehajal ob obali.

„Mislim, da je v Los Angelesu porabil ves denar, kar mu ga je še ostalo po štiriletnem potovanju po svetu. Obdržal je le toliko, da je mogel oditi v Florido in tam živeti poldrugi mesec. Ni se hotel ubiti v Los Angelesu, kjer je bil že tako znan in je šel umret v Miami.“

(Iz angleščine prevedla O. Škerlj.)

V E Č E R

L. M R Z E L

Ali jih vidiš, drevesa na obzorju, kako se jim orumenele krone dan za dnem osipljejo v vetru? Ali jih vidiš, tovarniške dimnike tam zadaj, kako iz njih polagoma pojema dim? Vsak dan, ki ga solnce prižge, se nazadnje zmerom spet nagne v večer; čez dan malo trpimo, zvečer pa gremo spet spat. Dober je vsak večer.

Mati, ali še zmerom vsak večer bediš pri luči z zelenim senčnikom in pleteš? Ali stare podnice v sobi še zmerom zapokajo pod koraki, kadar se prehodiš po prstih od mize do vrat, ko že vsa hiša spi?

Davno je že, kar nisem za mizo sklonjen večera premolčal s teboj, davno je že, kar tvoja dobra, trudna ljubezen izpod zelenega senčnika nič več ne sije name, davno je že, kar sem šel. Daleč sem prišel, svet je strašna domovina za človeka, tisoč zločinov mi je oskrunilo roke, tisoč